

مقاله پژوهشی: انتظام، امنیت و تأثیر آن در صنعت گردشگری

سید تقی حسینی^۱، اسکندر مؤمنی^۲، مهدی کامکار^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۳/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۲/۰۶

چکیده

گردشگری پدیده‌ای فوق حساس است و با توجه به جایگاهی که در اقتصاد و روابطی که بین ملت‌ها دارد، تأمین شرایط امن و ایمن برای آن از اصول اساسی است. هنگامی که یک جهانگرد تصمیم به سفر می‌گیرد، اولین چیزی را که در ذهنش مرور می‌کند دانسته‌ها و اطلاعاتش درباره مقصد احتمالی است که برای سفر انتخاب می‌کند. اگر مجموعه این دانسته‌ها و اطلاعات در مورد یک کشور خاص به ایجاد تصویری که انگیزه سفر را در او برانگیزد؛ منجر نشود، به طور طبیعی کشور مذکور از عرصه انتخاب حذف می‌شود. بر این اساس وظیفه ماست تا شرایط مناسبی را در کشور فراهم و اطلاعات آن را در اختیار گردشگران قرار بدهیم تا بدین وسیله جایگاه خود را در جهان متناسب با ظرفیت‌هایی که در صنعت گردشگری داریم در اختیار بگیریم.

تحقیق حاضر از نوع کاربردی-توسعه‌ای است و روش تحقیق کمی می‌باشد، چون محقق علاوه بر توصیف محیط به دنبال تحلیل محیط در زمینه‌های خاص «گردشگری» و بیان تأثیر انتظام و امنیت در این صنعت است. جامعه آماری مدیران کلان حوزه انتظامی و گردشگری در کشور که دارای حداقل بیش از ۱۵ سال سابقه مدیریتی در حوزه‌های مربوطه و دارای حداقل مدرک کارشناسی ارشد، اساتید مرتبط با عنوان که در دانشگاه‌های کشور و در رشته گردشگری تدریس می‌کنند در نظر گرفته شدند که با برآورد به عمل آمده تعداد ۱۸۴ نفر می‌باشند که مطابق فرمول کوکران و با خطای ۰.۵٪، حجم نمونه آماری تعداد ۱۲۳ نفر تعیین می‌گردند.

کلیدواژه‌ها: گردشگر، فعالیت‌های انتظامی، گردشگری، امنیت، انتظام

۱. دکترای رشته امنیت داخلی دانشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی (نویسنده مسئول) tgossen565@gmail.com

۲. عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی

۳. عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مقدمه

در دنیای ماشینی امروز، سفر لازمه زندگی انسان پرمشغله معاصر گردیده و بر اساس این نیاز، گردشگری در اغلب کشورها به عنوان محور توسعه شناخته می شود تا جایی که سیر و سیاحت به ویژه به منظور گذران اوقات فراغت یکی از نیازهای اصلی بشر تلقی شده، به گونه ای که این پدیده با تخصیص یک دهم جمعیت جهان بزرگ ترین جابجایی صلح آمیز بشر محسوب می شود. یکی از عرصه های تنوع بخش اقتصاد کشور با توجه به گوناگونی محیطی و مزیت های نسبی موجود، گردشگری است. گردشگری بزرگ ترین و پررونق ترین صنعت جهان است، در عصر حاضر این صنعت در اغلب کشورهای جهان به ویژه جهان سوم، کلید اقتصاد به شمار می رود؛ تا جایی که در این کشورها گردشگری بیش از سایر برنامه های توسعه در اولویت قرار گرفته است. طی ۳۰ سال گذشته و با وجود شوک های بزرگ نفتی، جنگ ها، نوسانات نرخ ارز و سایر وقایع مهم اقتصادی، این صنعت یک تا دو درصد سریع تر از اقتصاد جهانی رشد نموده و پیش بینی می گردد تا اواسط قرن کنونی این صنعت به مهم ترین صنعت جهانی تبدیل شود.

امروزه این صنعت به عنوان یکی از مهم ترین صنایع در جهان است. انتظار می رود که در قرن بیست و یکم نیز این صنعت پیشتاز بوده و سیر صعودی آن ادامه یابد. جهانگردی یک قدرت اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بزرگ و البته پدیده ای بسیار سیاسی است و بنابر عقیده «پک و لپی»^۱ طبیعت جهانگردی در هر جامعه ای، متأثر از عوامل پیچیده و درهم بافته سیاسی و همچنین ویژگی های جغرافیایی است که دیگران را مجذوب خود می کند (هال ۲، ۱۳۸۲: ۱۱).

توسعه صنعت گردشگری در کشورهای اسلامی هم دیده می شود، دین مبین اسلام دین جامع و کاملی است و به تمام نیازهای مادی و معنوی انسان توجه داشته است، سیر و سفر از جمله نیازهای روحی و فطری انسان است، قرآن کریم هم با به کارگیری واژه «سیر» در شکل ها و هیئت های گوناگون، دستور به گردشگری و جهانگردی می دهد.

---

1. Pac and lapi
2. hall

یکی از مهم ترین متغیرهای تأثیرگذار در صنعت گردشگری امنیت است. در واقع بدون امنیت و یا احساس امنیت سفر معنایی ندارد و انگیزه برای رفتن به سفر به طور کل از بین می رود. امنیت و انتظام بخشی در صنعت گردشگری از مهم ترین عوامل تأثیرگذار در توسعه آن است؛ انجام پژوهش هایی در این راستا از جمله ضرورت های بسیار مهم و اساسی محسوب می گردد.

از طرف دیگر با توجه به پتانسیل موجود در جمهوری اسلامی ایران که از جنبه جاذبه های گردشگری، دارای انواع اقلیم ها، فضاها و فصل هاست و از نظر آثار باستانی، مناطق تفریحی و زیبایی های طبیعی با کشورهای پیشرفته در صنعت گردشگری برابری می کند (محسنی، ۱۳۸۸: ۱۴۹)؛ همچنین، از لحاظ ابنیه و آثار تاریخی، جزء نه کشور نخست دنیا و از لحاظ جاذبه های اکوتوریستی در میان ۱۰ کشور برتر دنیا قرار دارد (ارمغان، ۱۳۸۶: ۲۳۶) بر این اساس لازم است به جای پرداختن به صنایع کم بهره و پرهزینه به این صنعت که در جهان به صورت رقابتی در بین کشورهای توسعه یافته هم جایگاه بسیار مهمی برای خود باز نموده است پرداخته شود.

انتظام در گردشگری باعث آرامش گردشگران است. با انتظام بخشی و ایجاد انضباط در عبور و مرور و برنامه ریزی برای گردشگران، احساس امنیت در گردشگران ارتقاء پیدا می کند. در معنای وسیع آن، امنیت؛ مصونیت حقوق هر فرد از هر نوع تعرض می باشد. یکی از عواملی که از معضلات گردشگری ایران شناخته می شود مسئله امنیت و تصویر منفی ایران در ذهن گردشگران خارجی است، امنیت در گردشگری از چنان اهمیتی برخوردار است که گردشگران در انتخاب مقصد سفر هر روز به دنبال مناطق گردشگری امن تری هستند و صنعت گردشگری می بایست تأمین امنیت مناسب را به عنوان بخشی از کیفیت ارائه شده به گردشگران القاء کند (منسفلد و پیزام، ۱۳۸۹: ۵۴).

جمهوری اسلامی ایران در سال های اخیر نتوانسته است جایگاه متناسب خود را در صنعت گردشگری کسب نماید. در گردشگری ورودی در سال ۲۰۱۲ تعداد گردشگران

حدود سه میلیون نفر بوده‌اند که درآمد حاصل از جذب آنان یک میلیارد و یک صد و چهارده میلیون دلار آمریکا بوده است، در حالی که مخارج گردشگران خروجی بالغ بر هفت میلیارد و پانصد و هفده میلیون دلار آمریکا بوده است، با این توصیف هزینه‌کرد گردشگران خروجی، تراز گردشگری ایران منفی و بالغ بر شش میلیارد و چهارصد و سه میلیون دلار است (مرکز پژوهش مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۴: ۲).

در سال ۱۳۹۴ تعداد گردشگران خارجی که از جمهوری اسلامی ایران دیدن کردند در حدود ۵,۱۸۰,۰۰۰ نفر برآورد شدند که به نسبت گردشگران ورودی سال ۱۳۹۵ که در حدود ۴,۹۱۱,۰۰۰ نفر بودند، بر این اساس در سال ۱۳۹۵ حدود پنج درصد کاهش داشته است و این در حالی است که در همین سال (۱۳۹۴) میزان گردشگران خروجی از کشور ۶,۶۴۰,۰۰۰ نفر اعلام که به نسبت سال ۹۵ که حدود ۱۹۶,۰۰۰,۹ نفر بیان شد که سال ۱۳۹۵ در حدود ۳۸ درصد خروجی هم‌وطنان جهت گردشگری خارجی رشد داشته است.

آمار و ارقام صنعت گردشگری در جهان نشان می‌دهد، قرن بیست و یکم سده بهره‌گیری از فرصت‌های تجاری ارزشمند در بخش‌های خدماتی به‌ویژه در گردشگری است. گفته می‌شود گردش مالی صنعت گردشگری جهان در این سده از گردش مالی بخش صنعت فراتر خواهد رفت و در چند سال آینده دست کم به دو تریلیون دلار خواهد رسید. در این فرآیند دستیابی کشورهای که از جاذبه‌های وسیع گردشگری برخوردار هستند به یک درصد ارزش گردش مالی این صنعت، سالانه درآمدی حدود ۲۰ میلیارد دلار ایجاد خواهد کرد که برای فعالیت‌هایی نظیر اقتصاد ایران این رقم قابل توجه است و می‌تواند تمامی فعالیت‌های اقتصادی ایران را تحت تأثیر قرار دهد. با این وجود برای دستیابی به چنین درآمد قابل حصولی می‌بایست برنامه‌ریزی جامعی صورت گرفته و سرمایه‌گذاری‌های مناسب در زمینه‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری این صنعت صورت پذیرد (نویخت و پیروز، ۱۳۸۷: ۷).

همچنین ظرفیت‌هایی مانند فرصت ایجاد اشتغال و درآمد بالا در این صنعت وجود دارد که بسیار بااهمیت است و یا گردشگری فرهنگی که از اهداف بنیان‌گذار فقید جمهوری اسلامی ایران است و به صدور انقلاب منتهی می‌گردد از جمله آن‌هاست.

در شرایط کنونی مسئولان باید هرکدام به سهم خود درک صحیحی از مسئله داشته و همت کنند تا منویات مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در سیاست‌های ابلاغی برنامه ششم محقق شود، در بند هفت از مصوبات سیاست‌های چشم‌انداز بیست‌ساله شورای عالی گردشگری به رعایت حقوق و تأمین امنیت گردشگران تأکید شده است، از حیث زیرساخت‌های گردشگری در کشورمان عقب‌افتادگی‌های زیادی به نسبت کشورهای برخوردار از این صنعت وجود دارد، ما در مناطق گردشگری (به استثناء شهرستان اصفهان) پلیس گردشگری نداریم، دانشجویان پلیس هیچ شناختی به گردشگری و اهمیت آن ندارند، منطقه امن گردشگری در کشور نداریم و پلیس تخصصی در حوزه گردشگری (به‌ویژه در استان‌های گردشگر پذیر) نداریم! درحالی‌که در همه کشورها وظیفه عمده پلیس، استقرار نظم و تأمین آسایش عمومی و فردی و کشف جرائم و پیشگیری از وقوع آن است و این موضوع در کشور در حیطه وظایف نیروی انتظامی جمهوری اسلامی قرار می‌گیرد و در قانون ناجا (نیروی انتظامی جمهوری اسلامی) هم بدان تأکید شده است، که این اقدام نه تنها برای شهروندان آن جامعه صورت می‌گیرد، بلکه برای کلیه گردشگران خارجی دوجندان ضرورت دارد (صفائی، ۱۳۹۱: ۲).

با عنایت به موارد ذکر شده فوق، در زمینه جذب گردشگران خارجی تا رسیدن به وضعیت مطلوب، فاصله زیادی داشته و لازم است با شناخت علل این نارسایی از جمله انتظام‌بخشی، ارتقاء امنیت و تقویت احساس امنیت در جهت توسعه گردشگری تلاش شود؛ بنابراین، تأثیر امنیت و انتظام در صنعت گردشگری دغدغه اصلی محقق در این پژوهش است.

پیشینه و مبانی نظری

- نقش نیروی انتظامی در بالا بردن امنیت و جذب گردشگر (نمونه موردی جذب گردشگران خارجی در اصفهان در سال ۱۳۸۹) - دفتر تحقیقات ف. انتظامی اصفهان احمد شاهیوندی.

سؤال اصلی این است که امنیت گردشگران خارجی چه تأثیری بر انگیزه سفر مجدد آن‌ها به شهر اصفهان دارد؟

نوع تحقیق از نظر هدف کاربردی و روش آن به صورت توصیفی - تحلیلی و همبستگی و مبتنی بر آمار موجود می‌باشد. اطلاعات مورد نیاز از طریق روش‌های میدانی (پرسشنامه و مصاحبه) و کتابخانه‌ای به دست آمده است. سؤالات پروژه عبارت بود از: ۱- امنیت اجتماعی و روانی گردشگران خارجی چه تأثیری بر انگیزه مسافرت مجدد آن‌ها به شهر اصفهان دارد؟ ۲- خدمات‌رسانی پلیس در اماکن و فضاهای گردشگری شهر اصفهان چه تأثیری بر افزایش تعداد گردشگران خارجی در این شهر دارد؟ ۳- حضور پرتعداد پلیس در فضاهای گردشگری شهر اصفهان چه تأثیری بر افزایش امنیت گردشگران دارد؟ ۴- خدمات‌رسانی مناسب پلیس چه تأثیری بر امنیت اجتماعی گردشگران خارجی دارد؟

نتایج حاصله از بررسی فرضیات تحقیق نشان می‌دهد که: ۱- بین امنیت اجتماعی و روانی با سفر مجدد به شهر اصفهان رابطه معناداری وجود دارد. ۲- بین خدمات‌رسانی پلیس و انگیزه مسافرت مجدد به شهر اصفهان رابطه معناداری وجود دارد. ۳- بین خدمات‌رسانی پلیس به گردشگران خارجی و امنیت اجتماعی و روانی رابطه معناداری وجود دارد و بر این اساس تمامی فرضیه‌های پژوهش مورد تأیید قرار گرفتند. - راه کارهای افزایش احساس امنیت گردشگران خارجی (قدرت الله خسروشاهی)، دفتر تحقیقات ف. ا. اصفهان (۱۳۸۹).

سؤال اصلی: اینکه با توجه به وظیفه قانون‌گذاری، قوه مقننه در ابعاد مختلف، چه نقشی در افزایش احساس امنیت گردشگران خارجی دارد؟

در سؤالات هم اشاره شد: با توجه به نقش نظارتی قوه قضاییه در ابعاد مختلف، چه نقشی در افزایش احساس امنیت گردشگران خارجی دارد.

با توجه به نقش اجرایی قوه مجریه به معنای اعم، چه نقشی در افزایش احساس امنیت گردشگران خارجی دارد؟

با توجه به آنچه که گفته شد هدف از تحقیق تبیین اقدامات مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و غیره، قوای سه‌گانه کشور (حاکمیت) بر احساس امنیت گردشگران خارجی و ارائه راهکارهایی در راستای افزایش احساس امنیت در گردشگران خارجی است. در آخر نیز بنا به مسئولیت قوای سه‌گانه در کشور پیشنهادات کاربردی مناسبی نیز ارائه گردید.

- ارائه استراتژی توسعه صنعت جهانگردی در راستای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. (فرجی، مرتضی ۱۳۸۹-دانشگاه عالی دفاع ملی).

سؤال اصلی: کدام یک از انواع جهانگردی و با چه ترکیبی این صنعت می‌تواند در ایران به‌عنوان نوعی از جهانگردی که بیشترین فرصت را برای امنیت ملی در ابعاد مختلف دارد، تعیین شود.

پس از مشخص شدن گزینه‌های جهانگردی و شاخص‌های ابعاد چهارگانه امنیت ملی، میزان تأثیر هر یک از گزینه‌های جهانگردی بر روی شاخص‌های امنیت ملی از دیدگاه کارشناسان و متخصصان امنیت ملی و صنعت جهانگردی در ایران در قالب پرسشنامه و مصاحبه در محدوده جامعه آماری مورد بررسی قرار گرفت و نتایج ذیل حاصل گردید.

صنعت جهانگردی به معنای عام نه تنها تهدیدی برای امنیت ملی در ابعاد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و نظامی نیست. بلکه فرصت‌هایی را برای هر یک از شاخص‌های امنیت ملی فراهم می‌کند. با نتایج مستخرجه و جمع‌بندی اظهار نظر کارشناسان در خصوص تأثیرات توسعه صنعت جهانگردی بر شاخص‌های امنیت ملی، مشخص گردید چنانچه توسعه صنعت جهانگردی انجام پذیرد در اولویت اول بیشترین تأثیرات را بر تقویت شاخص‌های مؤلفه‌های اقتصادی خواهد گذاشت و در اولویت دوم مؤلفه‌ها و شاخص‌های سیاسی-نظامی با وزن نسبی ۶۹٪ به میزان نزدیک به زیاد منجر به توسعه صنعت جهانگردی و تقویت شاخص‌های سیاسی و نظامی خواهد شد و در اولویت سوم نیز مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگی-اجتماعی با وزن نسبی ۵۱٪ به میزان بالای متوسط منجر به توسعه صنعت جهانگردی و تقویت شاخص‌های فرهنگی-اجتماعی می‌گردد.

در مرحله بعد با تجزیه و تحلیل نتایج تحقیق از طریق تکنیک های آماری و مدل (AHP) به اولویت بندی گزینه های جهانگردی برحسب نظر کارشناسان امنیت ملی و جهانگردی و نظریه های علمی پرداخته شد. با توجه به نتایج استخراج شده و جمع بندی کلی و نظر کارشناسان امنیت ملی و جهانگردی در بعد نظریه های علمی و اقتصادی، اولویت بندی گزینه ها به ترتیب شامل (جهانگردی تجاری با وزن ۰/۷۶، جهانگردی باستانی و تاریخی با وزن نسبی ۰/۶۸، جهانگردی طبیعت گرا با وزن نسبی ۰/۶۳ و جهانگردی درمانی با وزن نسبی ۰/۶۰ در صد) بوده اند.

- انگیزه ها، محدودیت ها و تصمیم گیری گردشگران خروجی پکن پژوهشی است که توسط وی ژانگ^۱ (۲۰۰۹) انجام شد.

سؤال اصلی این تحقیق: تأثیر انگیزه ها و محدودیت های تصمیم گیری در سفر

چیست؟

وی ژانگ در رساله دکتری خود چنین نتیجه گرفته است که محدودیت ها و انگیزه ها تأثیر شخصی در مشارکت در سفر ایجاد می کند. وی می افزاید انتخاب مقصد و جدایت آن متأثر از میزان محدودیت ها و انگیزه ها است. از عوامل عمده ای که به عنوان محدودیت تحقیق در نظر گرفته شد می توان به مشکلات زبانی، نگرانی های امنیتی، وضعیت مالی، مهارت ها و زمان اشاره کرد.

- تأثیر اقدامات پلیس بر امنیت گردشگران داخلی (مطالعه موردی شهرستان تنکابن)

حسینی، سید تقی (۱۳۸۷)

سؤال اصلی این است آیا بین اقدامات پلیس با افزایش امنیت گردشگران داخلی

رابطه وجود دارد؟

محقق در این تحقیق به ظرفیت های گردشگری در استان مازندران و شهرستان تنکابن اشاره و اقدامات پلیس را در چند محور تبیین کرد و تأثیر اقدامات را بر امنیت گردشگران در قالب پرسشنامه مورد سنجش قرار داد. در این پژوهش چهار فرضیه توسط محقق با

استفاده از روش تحقیق کاربردی و با ابزار پرسشنامه محقق‌ساخته مورد آزمون قرار گرفت (اطلاع‌رسانی مأموران انتظامی، گشت کنترل و پیشگیری از وقوع جرم، رسیدگی به شکایات گردشگران و تعامل فرماندهی انتظامی شهرستان تنکابن با سایر نهادها و دستگاه‌های مرتبط) که هر چهار فرضیه مورد تأیید قرار گرفت.

- نقش پلیس در امنیت گردشگران در ایران بابایی، خدیجه، (۱۳۹۳) دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

سؤال اصلی در این تحقیق این است: پلیس چه نقشی در امنیت گردشگران می‌تواند

داشته باشد؟

- آیا این نقش در تأمین امنیت گردشگری و رونق آن مؤثر است؟

روش تحقیق از حیث هدف کاربردی، معطوف به کاربرد تدریجی نتایج تحقیقات در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان ملی که نوعی از پژوهش کیفی است، انتخاب گردید. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که توسعه صنعت گردشگری در ایران نیازمند اقدامات اساسی و زیربنایی است. اولین اصل در توسعه صنعت گردشگری «امنیت» است. امنیت با احساس امنیت متفاوت است. به گونه‌ای که ممکن است در جامعه‌ای امنیت باشد، ولی این امنیت احساس نشود. بیشتر گردشگرانی که به ایران سفر می‌کنند ابتدا احساس عدم امنیت دارند (معمولاً بازتاب اخباری که از ایران در رسانه‌های دنیا منتشر می‌شود چندان به سود ما نیست) ولی در انتهای سفر، ایران را امن تلقی می‌کنند. نقش تبادلات فرهنگی و معادلات سیاسی و تفکرات اقتصادی تا نقش نیروی انتظامی و دست‌اندرکاران گردشگری و مردم کوچه و بازار در این میان مهم است. از آنجایی که پلیس تأمین‌کننده امنیت جانی، مالی، روانی و اجتماعی گردشگران است، نقش آن در رضایت‌مندی و جذب تعداد بیشتر گردشگران خارجی بسیار حائز اهمیت است.

مبانی نظری

مفهوم گردشگری: گردشگری معادل فارسی لغت لاتین توریسم می‌باشد. توریسم به مجموعه سفرهایی گفته می‌شود که بین مبدأ و مقصد با انگیزه‌های استراحتی، تفریحی، تفرجی، ورزشی، تجاری، فرهنگی و یا گذراندن اوقات فراغت انجام می‌گیرد و در آن شخص توریست در مقصد اشتغال و اقامت ندارد (راهنمائی، ۱۳۷۸: ۵) واژه توریسم که به معنی «گردشگری» در زبان فارسی است، نخستین بار در سال ۱۸۱۱ میلادی، در مجله‌های انگلیسی به نام (مجله ورزشی^۱) به کار برده شد. در آن زمان این لغت به معنای مسافرت به منظور تماشای آثار تاریخی و بازدید از مناظر طبیعی برای کسب لذت به کار می‌رفت (محلای، ۱۳۸۰: ۲۰).

از آن زمان تاکنون معانی و تعاریف متعددی از طریق صاحب نظران ارائه شده است. در اینجا به ارائه تعریف گردشگری که از طرف سازمان ملل، بر اساس پیشنهاد کنفرانس بین‌المللی ترانسپورت و گردشگری آن سازمان در رم، به تصویب رسیده می‌پردازیم: «گردشگر کسی است که به منظور تفریح، بازدید از نقاط دیدنی، معالجه، تجارت، ورزش یا زیارت، به جایی غیر از مکانی که در آن اقامت دارد سفر می‌کند، مشروط بر اینکه حداقل مدت اقامت او از ۲۴ ساعت کمتر و از شش ماه بیشتر نباشد» (مرادی، ۱۳۸۵: ۱۳-۲۰).

تعریف جامع‌تری نیز به وسیله سازمان جهانی گردشگری^۲ از گردشگری ارائه شده است: «گردشگری یک صنعت خدماتی است که شامل تعدادی از ترکیبات مادی و غیر مادی می‌باشد. عناصر مادی شامل سیستم‌های حمل و نقل (هوایی، راه آهن، جاده‌ای، آبی و در عصر حاضر فضایی)، پذیرایی (مسکن، غذا، تورها) و خدمات مربوط به آن نظیر خدمات بانکی، بیمه و خدمات بهداشتی و ایمنی می‌شود. عناصر غیر مادی شامل استراحت، آرامش، فرهنگ، ماجراجویی و تجربیات جدید و متفاوت می‌باشد».

توریسم کلمه‌ای است که برای مسافران به قصد گردش و سفر، اطلاق می‌شود. برای تحقق این چنین مسافرت‌ها، فعالیت‌های کثیری از انسان‌ها برای رفع نیازهای مسافران

-
1. Sporting magazine
  2. World tourism organization

معطوف می‌گردد و این خود ضرورت و ارتباط نزدیک فعالیت‌ها را با یکدیگر تقویت می‌کند. توریسم از کلمه «تور» مشتق شده است و معنی آن سیر و سفر از یک نقطه به نقطه دیگر می‌باشد. به طور کلی هدف از توریسم شاد زیستن، شاد بودن و اطلاع از اوضاع و احوال گذشته و حال مکان‌ها است (قره‌نژاد، ۱۳۷۴: ۴۲).

سازمان جهانی گردشگری ضمن دسته‌بندی انواع گردشگری به شرح ذیل به تعریف هر کدام پرداخته است:

- **گردشگر خارجی:** کسی که به کشور یا کشورهایی که در آن اقامت دائم ندارد سفر می‌کند و هدف اصلی سفرش انجام فعالیت‌های درآمدزایی نیست و در داخل مرزهای کشوری که به آن سفر می‌کند یک شب و کمتر از یک سال اقامت می‌کند (لطیفی، ۱۳۸۴: ۴۴).

- **گردشگر داخلی:** حاصل جمع گردشگر درون‌مرزی و گردشگر ورودی می‌باشد.

- **گردشگر درون‌مرزی:** بازدید مردمان یک کشور از نقاط داخل همان کشور نظیر ایرانگردی.

- **گردشگر ملی:** حاصل جمع گردشگر درون‌مرزی و گردشگر خروجی می‌باشد (همان).

سفر در لغت به معنای بیرون آمدن از شهر خود و به محل دیگر رفتن است و به معنای قطع مسافت و راهی که از مکانی به مکان دور طی می‌کند، آمده است (معین، ۱۳۶۲: ۱۸۸۸).

منظور از سفر، جابجایی از یک مکان به مکان دیگر است. سفر جنبه اصلی گردشگری است و بدون آن گردشگری معنا ندارد. اگرچه واژه سفر بیشتر اوقات با گردشگری مترادف در نظر گرفته می‌شود، ولی سفر مفهوم گسترده‌تری دارد. سفر و گردشگری هر دو دربرگیرنده جابجایی افراد بین مبدأ و مقصد از طریق راه‌های ارتباطی است، ولی گردشگر تلقی شدن مسافران به مسافت پیموده‌شده، عبور از مرز، مدت اقامت در مقصد و هدف از سفر بستگی دارد. بدین ترتیب، برخی تمایل دارند افرادی که به صورت انفرادی و یا در گروه‌های کوچک و در زمان‌های قبل از گردشگری انبوه سفر می‌کنند را در زمره مسافران تلقی کنند و از افرادی که در گروه‌های بزرگ‌تر سفر می‌کنند به عنوان گردشگر نام ببرند. در

حد نهایی آن، کسانی که ادعای داشتن انگیزه و سلیقه برتر برای سفر دارند، خود را مسافر و بقیه را گردشگر می‌نامند (جعفری، جعفر و دیگران، ۱۳۹۳: ۶۰۱-۶۰۰).

انواع گونه‌های گردشگری

گردشگران برای سفر به اقصی نقاط دنیا بر اساس نوع علاقه خود به گونه های گردشگری اقدام به سفر می‌نمایند که مهم‌ترین گونه‌های گردشگری عبارت‌اند از: گردشگری مذهبی، زیارت، مسیحی، گردشگری فرهنگی و تاریخی، گردشگری طبیعی (اکوتوریسم)، گردشگری اجتماعی، گردشگری ماجراجویانه، گردشگری ورزشی، گردشگری درمانی، گردشگری انبوه، گردشگری نوستالژیک، گردشگری روستایی، گردشگری بومی، گردشگری قومی، گردشگری هوا و فضا، گردشگری کشاورزی (اگروتوریسم)، گردشگری حلال، گردشگری جنگ، گردشگری سیاه، گردشگری معنوی، گردشگری خلاق و نوآور.

- گردشگری فرهنگی و هنری (گردشگری میراث). در ضمن سایر انواع گردشگری نیز شامل: گردشگری علمی - آموزشی (۱. تحصیل (آموزش های بلندمدت و کوتاه مدت)، ۲. کنفرانس ها، سمینارها، همایش ها، ۳. نمایشگاه های علمی - تخصصی، ۴. آموزش های رزمی) می‌شود.

- گردشگری شکار و صید (در این نوع گردشگری افراد برای شکار حیوانات و پرندگان نادر به برخی کشورها سفر می‌کنند).

- گردشگری تجاری: ۱. شرکت در نمایشگاه های بین المللی، ملی، محلی، ۲. مسافرت به قصد تجارت، ۳. سایر موارد.

- گردشگری سیاسی: ۱. مسافرت به خاطر شرکت در تظاهرات، ۲. مشارکت در اجلاس های بین المللی، ۳. شرکت در مراسم سیاسی، مراسم به قدرت رسیدن یک حزب، تدفین رهبران، سالگردهای کشورها.

- گردشگری از گتوها: ۱. گتوهای مذهبی، ۲. گتوهای آپارتاید، ۳. گتوهای قومی - قبیله‌ای، ۴. فضاهاى رزرو شده مثلاً برای سرخ‌پوستان.
- گردشگری فضاهاى صنعتی - معدنی.
- گردشگری تبهکاری: ۱. گردشگری مواد مخدر، ۲. گدایی، ۳. دزدی، ۴. فحشا، ۵. سایر موارد.

- گردشگری مجازی: (اینترنت، سی دی، ماهواره و سایر موارد).
- گردشگری دریایی: ۱. گردشگری ساحلی شامل (سه اس) یعنی آفتاب^۳، ماسه^۴، دریا^۵ و ورزش‌های ساحلی (ورزش‌های آبی و ورزش‌های ماسه‌ای)، ۲. گردشگری دریایی شامل ورزش‌های زیرآبی (غواصی و...)، ورزش‌های دریایی - اقیانوسی تورهای دریایی، کشتی‌های تفریحی بزرگ بین‌قاره‌ای و گردشگری قطبی و اقیانوس‌های قطبی.
- گردشگری برف: شامل اسکی و... (پاپلی یزدی، ۱۳۸۸: ۵۳-۴۹).

مفهوم انتظام و امنیت

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مشترک همه افراد بشر، از گذشته تاکنون، امنیت بوده است. هرچه بر عمر انسان افزایش یافت، از امنیت وی کاسته شده است. بشر امروز بیش از هر زمانی دغدغه امنیت را در سطوح و ابعاد مختلف دارد. مطالعات و تحقیقات موجود در این حوزه نشان می‌دهد؛ نظم و امنیت از گذشته همواره یکی از دغدغه‌های انسان‌ها و جوامع بشری بوده است و دلیل اصلی تن دادن به زیست جمعی، همین مسئله بوده است و همین امر او را به تأسیس نهاد ملی به نام دولت رهنمون ساخت تا بتواند در مقابل گذشتن از بخشی از حقوق و اختیارات فردی خود به منافع حیاتی و مهم دست یابد (افتخاری، ۱۳۸۰:

---

۱. (Ghetto) پراکندگی اقلیت‌ها در توزیع جمعیت شهری را در علم جغرافیا «گتو» می‌نامند.

2. Vandalism Tourism
3. Sun
4. Sand
5. Sea

۲۵-۲۶). پس از تأسیس دولت لازم می‌آمد تا دستگاهی اجرایی با برخورداری از اختیارات قانونی با متخلفان برخورد نموده و با توسل به الزامات قانونی نظم مطلوبی را در کلیه امور به وجود آورده و منجر به استقرار آرامش، امنیت، صلح و ثبات، مهیا نمودن امکانات برای برقراری روابط اقتصادی، اجتماعی، حقوقی، سیاسی، فرهنگی و حفظ حقوق جامعه از تعرضات و متوقف نمودن ارتکاب هرگونه اعمال غیرمجاز در جامعه شود. این سازمان امروزه با عنوان «پلیس» در تمامی جوامع مدنی، نیروی تضمین‌کننده امنیت عمومی در سطح جامعه معرفی شده است و «مدیریت کارایی» سیستم امنیت عمومی جامعه به‌عنوان وظیفه اصلی آن تعریف گردیده است. در این ارتباط روشن است که به‌منظور ایجاد «امنیت عمومی» در سطح جامعه آنچه که بیش از هر چیز دیگری اهمیت دارد وجود یک «نیروی پلیس هوشمند» است که قادر باشد تا حد امکان از وقوع جرم و خرابکاری در سطح جامعه جلوگیری نماید. آنچه که بیش از هر چیز دیگری دارای اهمیت است برقراری و حفظ «نظم و امنیت پایدار» در سطح جامعه است (ملاجان، ۱۳۹۰: ۱۱).

بنا به نقش بسیار بااهمیت دستگاه‌های امنیتی و انتظامی و در راستای انجام این وظیفه مهم، امروزه پلیس با حضور پررنگ خود در جامعه و دسترسی آسان به آن از طریق مردم به‌عنوان یک تکیه‌گاه مطمئن در مقابله با کج‌روی‌ها، انحرافات و قانون‌شکنی‌ها تلقی می‌شود و این مهم نیاز به مأمورانی با قابلیت‌های ممتاز و ویژه در ابعاد مختلف دارد، چراکه هرگونه اشتباه، کج روی و رفتار ناشایست یک مأمور تأثیر منفی بسیار عمیقی در اذهان مردم ایجاد می‌کند (افتخاری، ۱۳۸۴: ۱۲).

اهمیت کار و ویژگی‌های پلیس امروزه آن‌چنان ظریف و دقیق است که در اغلب کشورهای توسعه‌یافته برای مأموریت‌های پلیسی و مأموران فداکار آن نظامنامه اخلاقی تدوین گردیده است. در کشور ما نیز سازمان پلیس با الهام‌گیری از آموزه‌های دینی و معنوی در قالب نهاد فتوت و جوانمردی که ملهم از تعالیم مولای متقیان علی (علیه‌السلام) است، در مسیر اصول و مبانی اخلاقی، آیین فتوت و جوانمردی در دفاع از مظلوم و مستضعفان و مقابله با ظالمان و ستمگران و مستکبران حرکت کرده است (عبدی، ۱۳۸۱: ۷).

– معنای لغوی نظم^۱

نظم واژه‌ای عربی است که در کتب لغت قدیمی و همچنین در کتب لغت جدید به‌طور مشخص تعریف شده است. کتاب «المنجد» نظم را چنین تعریف کرده است. «نظم: أَلْفَه و جَمَعَه فِي سَلْكَ» تألیف و جمع کردن در یک شیوه و روش خاص. به این معنا که جمع کردن اجزای مختلف بر یک شیوه و یک روش و مرتب کردن آن‌ها را نظم گویند؛ به عبارت دیگر، قرار دادن هر جزء در یک جایگاه خاص و بر یک مبنای ویژه را می‌توان نظم نامید. این واژه را کتاب «وبستر» چنین تعریف کرده است: «به نظم قرار دادن یعنی مرتب کردن یا در معنای دیگر مجموعه‌ای از مردم که به روال مخصوص قرار گیرند و در معنای توصیفی آن قرار گرفتن افراد و اشیاء در جایگاه ویژه خودشان نسبت به یکدیگر» (همان). همچنین به معنای جمع کردن اجزای مختلف بر یک شیوه و یک سلک و مرتب کردن آن‌ها است؛ به عبارت دیگر قرار دادن هر جز در یک جایگاه خاص و بر یک مبنای ویژه را می‌توان نظم نامید (کلهر، ۱۳۸۸: ۸۶).

مدیریت انتظامی

مدیریت انتظامی، مدیریت قوایی است که مسئول حفظ نظم و آرامش جامعه هستند (معین ۱۳۷۵: ۱۹۸). با توجه به مفهوم انتظامی، کسانی در جامعه هستند که با برنامه‌ریزی صحیح و استقرار نیروهای انتظام‌بخش در جامعه از جرم‌پیشگیری و در صورت وقوع نسبت به کشف آن اقدام می‌کنند. این افراد در سطوح مدیریت پلیس قرار دارند و با پیش‌بینی وقایع و حوادث احتمالی، با برنامه‌ای مشخص و مدون نسبت به وقوع برخی مسائل امنیتی جلوگیری می‌کنند، مثلاً با استقرار واحدهای گشتی در مناطق جرم‌خیز و پرتردد و یا در جاده‌ها و در مناطق حادثه‌خیز از وقوع جرائم جلوگیری می‌کنند که از آنان به عنوان مدیر انتظامی یاد می‌شود. این همان مدیریت عام است، متنها در قسمت‌هایی که با نظم و انتظام جامعه سروکار دارند.

- وظایف پلیس: با استناد به «بند سوم از قانون ناجا» هدف از تشکیل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، استقرار نظم و امنیت، تأمین آسایش عمومی و فردی و نگرهبانی و پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی در چهارچوب این قانون در قلمرو کشور جمهوری اسلامی ایران بیان شده است. در ماده ۲ این قانون، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران را سازمانی مسلح معرفی کرده که در تابعیت فرماندهی معظم کل قوا^(مدظله العالی) قرار دارد و وابسته به وزارت کشور می‌باشد. از آنجا که تأمین امنیت وظیفه حاکمیت می‌باشد، بر این اساس این وابستگی برای تأمین امنیت فردی و اجتماعی آحاد جامعه است و وزیر کشور به عنوان جانشین فرماندهی معظم کل قوا در ناجا^۱ (در صورتی که این اختیار توسط فرمانده معظم کل قوا^(مدظله العالی) تفویض شود) می‌باشد و می‌تواند از این نیرو به عنوان نهادی قانونی برای تأمین امنیت بهره ببرد. در ماده چهار همین قانون هم به اهم وظایف این سازمان اشاره شده و در بند یکم، استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی را از مأموریت های اصلی ناجا (نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران) برشمرده است. مبارزه با هرگونه خرابکاری، ترور، شورش و حرکت های مخل امنیت، حفاظت از مسئولین و شخصیت های داخلی و خارجی نیز در این ماده، به عنوان مأموریت های اصلی مورد تأکید قرار گرفت. در بند هشت ماده چهار این قانون نیز این سازمان وظایفی را عهده دار شد که می‌بایست آن وظایف را طبق قانون در مقام ضابط قضایی انجام دهد، مبارزه با مواد مخدر و قاچاق، مبارزه با فساد و منکرات، پیشگیری از جرم و کشف آن، دستگیری مجرمین و متهمین و جلوگیری از اختفاء آنان برابر این قانون از مأموریت های ناجاست.

- مفهوم انتظام و امنیت انتظامی: در معنای انتظام گفته شده است که قرار دادن مروریدها و امثال آنها در یک ترتیب خاص و مرتب کردن آنها به معنای انتظام است، به عبارت دیگر انتظام که از واژه نظم گرفته می‌شود نیز به معنای فعل و چیدن و قرار دادن

۱. نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران

اجزا در یک سلک خاص است.

امنیت انتظامی مرکب از دو کلمه «امنیت» و «انتظام» است و فقط هنگامی می‌تواند مفید معنای خود باشد که بتوان امنیت انتظامی را در حوزه خاص خود تعریف کرد، اگر انتظام را به معنای سامان‌دهی و تنظیم مجموعه‌ای از قواعد، روابط و نهادها با یکدیگر بدانیم که برآیند آن به ترتیب و تنظیم ویژه‌ای منجر شود و عوامل و عناصر در شرایط خاص خود در جای خویش قرار گیرند و نوعی سامان و سازمان خاصی در جامعه پدید آید که آحاد جامعه در تعامل دولت و نظام منافع حیاتی خود و کشور را در برابر تهدیدی ویژه نبینند، این امر هنگامی حاصل خواهد شد که در مقایسه میان از بین رفتن منافع بخشی از افراد، این احساس به کل جامعه منتقل نگردد که وضعیت ارزش‌ها و منافع حیاتی فردی و ملی آن‌ها با تهدید و چالشی اساسی روبه‌رو گردیده است.

«امنیت»^۱ دارای مرز مفهومی بسیار سیالی است که فهم و کاربرد آن را دشوار می‌سازد. یکی از اختلافات مهم در مفهوم امنیت میزان وسعت مفهوم آن از جهت بخش‌ها و ابعاد است. برخی در بیان مفهوم امنیت به تعاریف ساده بسنده می‌کنند و برخی دیگر با بررسی عمیق‌تر تلاش کرده‌اند تا به چهارچوبی برای بیان مفهوم امنیت دست یابند. به همین جهت به‌طور عمده امنیت را مفهومی فراخ، مبهم، ذهنی، نسبی و قابل انتزاع از سوی نخبگان می‌دانند. همچنین مفهومی غیر توسعه‌یافته، مبهم، نارسا و از نظر ماهیتی، جدال‌برانگیز، شمرده می‌شود.

ریشه لغوی «امنیت» از زبان عربی گرفته شده و در زبان فارسی متداول گشته است. امنیت از واژه امن می‌آید که واژه‌های آرامش یافتن، بیمناک نبودن و نترسیدن را متبلور می‌سازد و در مفهوم مصدری از «الامن» به‌عنوان دستیابی به اطمینان و آرامش پس از رهایی از ترس نام برده می‌شود. فرهنگ لغت معین امنیت را «ایمن شدن، در امان بودن، نداشتن بیم و بی‌بیمی» تعریف می‌کند و فرهنگ لغت لاروس نیز امنیت را «اعتماد، آرامش روحی و روانی، تفکری که بر اساس آن خطر، ترس، وحشت و خسران بی‌معنا می‌شود: فقدان مخاطرات» تعریف می‌کند.

امنیت از دیدگاه روانشناسی عبارت است از: احساس اعتماد، آرامش و رهایی از اضطراب و ترس در رابطه با برآورده شدن نیازهای خود در حال و آینده. باری بوزان^۱: در کتاب «مردم، دولت‌ها و هراس» تعاریف متعدد و متفاوتی از امنیت را به نقل از اندیشمندان آورده است و خود نیز تعریفی از امنیت ارائه کرده است. بعضی تعاریف به شرح زیر است:

ایان بلانی^۲: امنیت یعنی رهایی نسبی از جنگ همراه با انتظار نسبتاً زیاد اینکه نتیجه هر جنگی که رخ دهد، شکست طرف مقابل است.

لورنس مارتین^۳: امنیت عبارت است از تأمین رفاه آتی.

جان ای مورز^۴: امنیت یعنی رهایی نسبی از تهدیدات زیان‌بخش.

ایکبالور رهمن^۵: امنیت یک ملت دربرگیرنده وحدت سرزمین، ثبات رژیم، درک و شناخت سایر منابع ملی و بین‌المللی و تأمین و حفظ حیات ساکنان در برابر تهدید و یا موقعیتی است که به هر طریقی به مسیر زندگی آنان لطمه وارد می‌سازد. به بیان دیگر، امنیت ممکن است به توانایی یک ملت در نگهداری و حفظ نظم قانونی و تأکید بر هویت اصیل خود در زمان و مکان، اطلاق شود.

- رابطه انتظام و امنیت

شاید هیچ واژه‌ای را نتوان یافت که به اندازه امنیت با نظم در ارتباط باشد. اساساً نظم نوعی امنیت را برای افراد به ارمغان می‌آورد؛ بنابراین می‌توان چنین ادعا نمود که هر نظامی، نوعی امنیت را به ارمغان می‌آورد (افتخاری، ۱۳۷۹: ۳۳).

افتخاری معتقد است که باید امنیت را مهم‌ترین دستاورد تئوری انتظام دانست که با فراهم آوردن بستر مناسب برای شهروندان امکان و ترقی مادی و معنوی را به آن‌ها می‌دهد.

-
1. Bari buzan
  2. Eyan belani
  3. Lurence martin
  4. Jone I morce
  5. Iqbalor ReHmanbelani

از این منظر انتظام، اصلی ضروری به شمار می‌آید که دولت و شهروندان، مکلف به ایجاد و صیانت از آن هستند، چراکه در غیر آن جامعه دستخوش ناامنی شده و بدین وسیله منافع ملی و فردی تهدید می‌گردد.

بر اساس آنچه که بیان شد، می‌توان دریافت که موضوع امنیت‌سازی در وظایف و مأموریت‌های دولت دیده می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت که امنیت‌سازی از آن دست مباحثی است که دولت‌ها برای به وجود آوردن نوعی نظم باید بدان مبادرت نمایند؛ به عبارت دیگر نظم فرع تولید امنیت است؛ یعنی با ایجاد نوعی امنیت در کشور در سطوح مختلف می‌توان به نوعی نظم و انتظام خاصی در آن حوزه دست یافت.

شاید فهم این مطلب برای برخی دشوار باشد، ولی می‌توان با برخی مثال و نمونه‌ها آن را بیشتر تبیین کرد.

در پاره‌ای موارد در جامعه مشاهده می‌شود با ایجاد بی‌نظمی در ترافیک خیابانی، مردم احساس امنیتشان کاهش پیدا می‌کند، وقتی که در یک چهارراه چراغ راهنمایی از کار می‌افتد و مأمور راهنمایی و رانندگی هم حضور ندارد؛ مشاهده می‌گردد به حقوق یکدیگر تعرض می‌گردد، شاید بتوان گفت اینکه بدانیم کجا حقوق کسی رعایت نشده است، مشکل می‌شود ولی در این موارد شاهد صدای بلند، توهین، جر و بحث و در برخی موارد دعوا و برخورد فیزیکی هستیم که شهروندان بنا به شرایط جنسی و سنی در بیشتر این موارد احساس ناامنی می‌کنند. در این صورت است که می‌بینیم موضوع انتظام ترافیک به احساس ناامنی هم منتهی می‌گردد.

به هر حال می‌توان نتیجه گرفت که از بعد جامعه‌شناسی سیاسی نظم، انتظام و تنظیم جامعه امری متأخر و فرع بر تولید و ایجاد امنیت است. از این نکته به خوبی می‌توان دریافت که مفهومی با عنوان «امنیت انتظامی» اصولاً با مفهوم دیگری با عنوان تولید و ایجاد امنیت ارتباطی وثیق و معنادار می‌یابد و می‌توان مأموریت‌هایی چون حفظ امنیت را متأخر از آن دانست.

رابطه متقابل انتظام، امنیت و گردشگری

امنیت به عنوان اساسی‌ترین و مهم‌ترین رکن توسعه گردشگری می‌باشد. چون دوام و پایداری این صنعت با وجود امنیت کامل میسر خواهد بود. از طرف دیگر باید امنیت را مهم‌ترین دستاورد تئوری انتظام دانست که با فراهم آوردن بستر مناسب برای شهروندان امکان ترقی مادی و معنوی را به آن‌ها می‌دهد. از این منظر انتظام، اصلی ضروری به شمار می‌آید که دولت و شهروندان، مکلف به ایجاد و صیانت از آن هستند چراکه در غیر این صورت جامعه دستخوش ناامنی شده و بدین وسیله منافع ملی و فردی تهدید می‌گردد. محصول انتظام در جامعه امنیت است که به عنوان کالایی اساسی در جامعه نصیب آحاد آن می‌شود، البته نقش شهروندان در ایجاد نظم عمومی که منتهی به انتظام می‌شود نیز غیر قابل انکار است و هر جا که صحبت از امنیت هست، نباید در آنجا از انتظام غافل شد.

بنابراین یکی از عوامل مهم توسعه گردشگری در کشور امنیت است؛ به عبارت دیگر، یکی از شاخص‌های امنیت، توسعه گردشگری در کشور است که می‌تواند در قالب‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی تجلی پیدا کند و همین‌طور صنعت گردشگری در یک منطقه و تردد گردشگران در یک مقصد موجب به وجود آمدن امنیت در آن منطقه می‌شود اما این قضیه همیشه صادق نیست زیرا در برخی مواقع وجود پدیده گردشگری و رفت‌وآمد گردشگران باعث ناامنی شده است. با این وجود صنعت گردشگری و امنیت، ارتباط تنگاتنگی با هم دارند و می‌توانیم بگوییم گسترش صنعت گردشگری به وجود امنیت وابسته است. به‌طور کلی یکی از شرایطی که برای توسعه مناطق پذیرفته شده است، عدم وجود ترور و خشونت است (ایسرائلی و ریچل، ۲۰۰۳).^۱

گردشگری و حوادث امنیتی پدیده‌هایی درهم‌تنیده‌اند. وقتی حوادث امنیتی مانند جنگ، تروریسم، انواع جرائم و ناآرامی‌های داخلی در مناطق گردشگری و یا نزدیک به این مناطق اتفاق می‌افتد، صنعت گردشگری، گردشگران و مردم محل را به شدت و برای همیشه متأثر

1. Israeli andreichel(2003)

می‌کند. صنعت جهانگردی، نسبت به وقایع امنیتی و تروریستی به سرعت واکنش نشان می‌دهد و بروز بحران‌ها و پیدایی دشواری‌های طبیعی و انسانی به‌طور مستقیم بر گردشگری تأثیر می‌گذارد و بر کشورهای در حال توسعه، بیشترین آسیب اقتصادی را وارد می‌کند. در زیر به نمونه‌هایی از این آسیب‌ها اشاره شده است.

- در زمان بحران افغانستان و حضور ارتش آمریکا در منطقه، اکثر کشورهای اروپایی و آمریکایی با کاهشی بین ۱۰ تا ۴۰ درصد در میزان ورود جهانگردان مواجه شدند و این در حالی بود که تمامی این کشورها از منطقه بحرانی خاورمیانه دور بودند. در همین زمان ژاپن، ایران را کشوری ناامن برای ورود جهانگردان معرفی کرد و به جهانگردان خود توصیه کرد که به ایران سفر نکنند، این در حالی بود که حدود ۴۰٪ از جهانگردان از طریق هوایی وارد ایران می‌شدند. (حسینی، ۱۳۹۸: ۱۳۰).

از دیگر تجربه‌های تلخ که صدمات جبران‌ناپذیری بر صنعت گردشگری جهان وارد کرد حادثه تروریستی یازده سپتامبر بود. سحرگاه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و هنگامی که تعداد زیادی از گردشگران و شهروندان آمریکایی در برج‌های دوقلو مرکز تجارت جهانی بودند، تروریست‌ها با اصابت هواپیماهای ربوده شده به این برج‌ها باعث فرو ریخته شدن آن شدند، به طوری که این ساختمان‌های با عظمت با خاک یکسان گردید. در بیداری پس از این کابوس؛ صنعت گردشگری مدت‌ها در گیجی و سردرگمی به سر می‌برد. خطوط مسافرت هوایی و مقرهای هتل‌ها در سراسر جهان تعطیل شدند. درآمد و عواید صنایع، سودها و بازار سهام راکد شدند. شمار زیادی از کارگران صنایع، کار خود را از دست دادند. به بیان ساده‌تر بسیاری از مردم، بیش از پیش ترس معناداری از پرواز پیدا کردند. هزاران تور و قرار ملاقات‌ها در سراسر جهان از مصر تا لاس وگاس^۱ و از آنجا تا استرالیا ملغی شدند. فرانچسکو فرانگیالی^۲ دبیر کل سازمان گردشگری جهانی از این حمله‌ها به‌عنوان طوفان سهمگین بر صنعت گردشگری یاد کرد (همان).

---

1. laswegas

2. Franchesko frangeali

بازتاب عینی آن، تقریباً راکد شدن حمل و نقل هوایی و اقتصادهای مرتبط با آن و دادوستدهای اقتصاد بین الملل و به خصوص به هم خوردن تراز مالی گردشگری ۸۰ درصد کشورهای جهان شد. تا جایی که سازمان جهانی جهانگردی با ایجاد ستاد ویژه‌ای برای بررسی راه‌های مقابله با وضعیت بحرانی این صنعت موافقت نمود. هم‌زمان با نشست جهانی مذکور، ستادی در ایران برای بررسی تحولات صنعت جهانگردی جهان و به‌ویژه تأثیر آن بر صنعت گردشگری ایران ایجاد شد که در آن نمایندگان بخش‌های مختلف این صنعت در کشور دور هم جمع شده و بر اساس تحلیل آمارهای موجود مشخص شد که ۶۰ تا ۷۰ درصد جهانگردانی که قرار بود در بهار سال ۸۱ به ایران وارد شوند، سفرهای خود را لغو کرده‌اند و همچنین مشخص گردید که چندین میلیارد تومان خسارت مالی به بخش‌های مختلف گردشگری کشور وارد شده است.

کارشناسان سازمان ملل پس از بررسی‌های اولیه احتمال دادند در پی حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۹ میلیون نفر در جهان از کار بیکار خواهند شد. در این میان خود آمریکا با ۵۰٪ کاهش در ورود جهانگرد مواجه گردید، در صورتی که سالانه بیش از ۷۵ میلیارد دلار درآمد از طریق جذب جهانگرد به دست می‌آورد. همچنین روزنامه وال استریت ژورنال^۱ میزان اتاق‌های خالی بعد از حوادث ۱۱ سپتامبر را یک میلیون و نهصد هزار اتاق تخمین زد. بر اساس گزارش روزنامه یواس ای تو دی^۲ در سال ۲۰۰۰ بیش از ۳۷ میلیون نفر جهانگرد از نیویورک^۳ دیدن کردند که این رقم به ۳۰ درصد کاهش پیدا کرد.

علاوه بر بازارهای گردشگری ورودی و خروجی مرتبط با ایالات متحده، سفرهای دور و مقاصد گردشگری مسلمان نشین هم از این بحران آسیب دیدند و مقاصد گردشگری جهان اسلام به‌ویژه مقاصد گردشگری شناخته‌شده در خاورمیانه نیز از رونق افتادند. حتی شواهد حاکی از آن است که مقاصد گردشگری مسلمان نشین حتی بیشتر از ایالات متحده آسیب

-
1. Wal street journal
  2. U s today
  3. New Yourk

دیدند، خاورمیانه افت ۳۰ درصدی ورودی‌های بین‌المللی را به خود دید، درحالی‌که آمریکای شمالی از سپتامبر تا دسامبر ۲۰۰۱ افت ۲۷ درصدی را تجربه کرد. روشن است که حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر در کل به جهان اسلام، به‌ویژه به جهان عرب منتسب است که همین مسئله باعث افت ورود به مقاصدی شد که بیش از ده هزار کیلومتر دورتر از مکان‌های خشونت‌بار هستند (همان).

عوامل انتظامی مؤثر بر توسعه گردشگری^۱

- گشت پیشگیری انتظامی در مناطق گردشگری و محل‌های اسکان گردشگری:

منظور از پیشگیری انتظامی به‌عنوان یک اقدام انتظامی در ارتقاء امنیت گردشگران این است که مناطقی که گردشگران در آن اسکان و یا حضور دارند، باید به‌عنوان هدف انتظامی تلقی شوند و با گشت‌زنی محسوس و غیر محسوس امنیت را افزایش داد و وقوع جرم در این مناطق را به حداقل رساند که این امر منتهی به ارتقاء امنیت گردشگران می‌شود.

- تعامل بین دستگاه‌های اداری و خدماتی در مناطق گردشگری: برای اینکه در

کشوری امر گردشگری با موفقیت توسعه یابد، بایستی هر یک از سازمان‌ها ضمن اینکه با سایر دستگاه‌ها و ادارات خدماتی در تعامل مطلوب قرار می‌گیرند به وظایف خود آشنایی کامل داشته و سهم خود را در مورد گردشگران، به نحو مطلوب انجام دهند. وقتی ساختار دستگاه‌های تأمین امنیت و ایمنی در کشور به‌ویژه برای گردشگران ملاحظه می‌شود، شاهد مسئولیت هلال‌احمر، شهرداری، فرمانداری، اداره اطلاعات، سازمان میراث فرهنگی-صنایع دستی و گردشگری و سایر سازمان‌ها بنا به نوع مسئولیت آن‌ها هستیم.

- رسیدگی خارج از نوبت به شکایت گردشگران: آنچه که در قوانین مربوط به

گردشگری ملاحظه می‌شود این است که قانون‌گذاری در حوزه گردشگری در کشور از غنای کافی برخوردار نیست و از طرف دیگر قطعیت و حتمیت در به کیفر رساندن مجرمین و

---

۱. این عوامل از رساله دکترای محقق که این مقاله برگرفته از آن رساله می‌باشد و حاصل مصاحبه با نخبگان و دست‌اندرکاران امنیتی کشور است به دست آمده است.

اتخاذ سیاست‌های متناسب کیفری می‌تواند در پیشگیری و کاهش جرم علیه گردشگران مؤثر باشد؛ اما سیر مراحل رسیدگی به پرونده‌های قضایی در کشور تابع ضوابط خاص خود می‌باشد و در یک فرایند طولانی نتیجه می‌دهد، بر این اساس بسیاری از گردشگران که وارد کشور می‌شوند و یا گردشگران داخلی که در مناطق گردشگری دچار حوادث امنیتی می‌گردند و به کشور خود بازمی‌گردند و یا به شهرهای خود می‌روند، به دلیل عدم حضور در محاکم قضایی رسیدگی به پرونده، گاهی به دلیل عدم دسترسی به شاکی دچار اختلال می‌گردند و این امر منتهی به عدم اعمال سیاست‌های کیفری نسبت به مجرمین می‌شود.

- تشکیل پلیس گردشگری در کشور: در قوانین جمهوری اسلامی ایران به‌ویژه قانون اساسی به تأمین امنیت آحاد جامعه و رعایت حقوق افراد تأکید زیادی شده است که برای اختصار در مطالب، به اصل ۲۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران استناد می‌شود که می‌گوید: «حیثیت، جان، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض مصون است مگر در مواردی که قانون تجویز می‌کند» و از طرفی تکریم مهمان و تأمین امنیت او هم در اسلام جزء سفارش‌های اساسی معصومین^(علیهم‌السلام) است. بر این اساس ایجاد پلیس گردشگری برای امنیت گردشگران، اهمیت ویژه‌ای دارد که بخشی از وظایف انتظامی از جمله تأمین امنیت فردی گردشگر را با اخذ آموزش از یگان‌های انتظامی ناجا انجام دهند.

پلیس‌های گردشگری معمولاً به چند زبان دنیا تسلط دارند و اغلب زیر نظر وزارت گردشگری آن کشور فعالیت می‌کنند و کارشان رسیدگی به شکایت‌های گردشگران، تأمین امنیت و راهنمایی کردن آن‌ها است.

باید به این نکته توجه داشت که پلیس گردشگری می‌بایست علاوه بر تسلط به مهارت‌های پلیسی، با صنعت گردشگری و علوم مرتبط با این حوزه نیز آشنایی داشته باشد و پلیسی موفق است که نیروهای خود را برای استخدام در این حوزه از فارغ‌التحصیلان رشته‌های گردشگری جذب نماید.

- ایجاد ارتباط با ارکان جامعه در جهت تحکیم امنیت: یکی از اقدامات خوبی که نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران در زمینه توسعه امنیت پایدار انجام داده است؛

موضوع نهادینه کردن پلیس جامعه محور است. در این امر پلیس با ارکان جامعه مانند شوراها، خانواده‌های شهدا، امام جماعت و یا جمعه و یا افراد مورد وثوق در جامعه پیوند خورده و متناسب نیازشان اقدام به تأمین امنیت می‌کند. با پیروزی انقلاب اسلامی همگام با تحول سطح مشارکت مردم در عرصه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، شاهد تحول قابل توجهی در امر مشارکت انتظامی مردم و از سویی دیگر توجه به رویکرد جامعه محوری از سوی نهادهای انتظامی بودیم، با این وجود نیروی انتظامی به‌طور کامل، نتوانسته از تمام ظرفیت‌های بالقوه اجتماعی خود در بهبود وضعیت نظم و امنیت کشور استفاده نماید، این در حالی است که بر اساس تعالیم عالیه اسلام مردم نقش و جایگاه ویژه‌ای را در عرصه‌های مختلف زندگی اجتماعی به‌خصوص حوزه نظم و امنیت دارند.

- اطلاع‌رسانی به گردشگران: سازمان گردشگری در کشور باید طوری برنامه‌ریزی نماید تا در مدخل ورودی و یا قبل از ورود گردشگران به کشور از طریق فضاهای مجازی یا در اختیار گذاشتن اطلاعات به سازمان‌های گردشگری کشورهای گردشگرفرست، قوانین و مقررات مربوط به کشور گردشگرپذیر را اطلاع‌رسانی نماید تا با رعایت حقوق متقابل، گردشگران بتوانند به دلخواه خود به کشورهای مورد علاقه سفر کنند.

امروزه با گسترش شبکه‌های اجتماعی و اطلاعاتی در دنیا، گردشگران قبل از عزیمت به سفر، اطلاعات زیادی از مقصدهای گردشگری را جمع‌آوری و پس از تجزیه و تحلیل‌های مناسب اقدام به تصمیم‌گیری می‌کنند. یا سازمان گردشگری در هر کشور و در مدخل ورودی فرودگاه‌ها و ترمینال‌ها با تهیه بروشور، اقدام به اطلاع‌رسانی می‌کند و به مسافران تذکر می‌دهد که مناطق امن گردشگری کجاست، در صورت بروز مشکل امنیتی چگونه با پلیس تماس گرفته شود، خطوط قرمز اتباع بیگانه در کشور چیست، پوشش باید چگونه باشد و محدودیت‌های قوانین و هنجارهای اجتماعی چیست و ...

- ایجاد مناطق امن گردشگری در کشور: با بررسی برخی کشورهای موفق در حوزه گردشگری ملاحظه می‌شود این کشورها با تمرکز امکانات و سرمایه‌گذاری کلان در برخی

از نقاط که از ظرفیت و پتانسیل کافی برخوردار بوده‌اند از فرصت‌های گردشگری نهایت بهره را برده‌اند.

در کشور ما برخی مناطق هستند که قطب گردشگری می‌باشند، مثلاً استان خراسان یا استان قم به‌عنوان قطب گردشگری مذهبی و فرهنگی کشور هستند و یا استان فارس و استان اصفهان با صدها آثار معماری، هنری، مذهبی، ادبی و... به‌عنوان قطب گردشگری فرهنگی کشور هستند. استان مازندران با ظرفیت‌های زیاد جنگل‌های سرسبز و درختان سر به فلک کشیده، دریای نیلگون خزر (بزرگ‌ترین دریاچه جهان)، چشمه‌سارها، آبشارها و... به‌عنوان قطب گردشگری طبیعی است و در واقع هرچه از ظرفیت‌های گردشگری گفته شود باز حق مطلب ادا نمی‌شود. با این تفصیل اگر آداب و رسوم، فرهنگ و اعتقادات مردم این مناطق بیشتر مورد توجه قرار گیرد و زیرساخت‌های گردشگری در آن شکل گیرد، در توسعه تأثیر به‌سزایی خواهد داشت.

- آموزش کارکنان پلیس حوزه گردشگری: در عصر حاضر که تولید دانش و گسترش فناوری با سرعت باورنکردنی در حال رشد و تکامل است، تمام سازمان‌ها و نهادها در جهت بهره‌وری بیشتر و تحقق اهداف خود آموزش را به‌عنوان راهبرد مدیریتی خود در نظر گرفته‌اند و چنانچه تشکیلاتی در مورد آموزش کارکنان خود غفلت نماید ممکن است از صحنه رقابت فرسنگ‌ها فاصله بگیرد.

پلیس پیشگیری در نیروی انتظامی جمهوری اسلامی، به وظایف حوزه پیشگیری می‌پردازد؛ مانند پیشگیری از سرقت، پیشگیری از چاقوکشی و جلوگیری از تعرض به جان، مال، ناموس و حیثیت مردم که از عمده‌ترین وظایف این پلیس می‌باشد و بر این اساس فلسفه وجودی کلانتری‌ها و پاسگاه‌های انتظامی در سراسر کشور، همین مهم است و در زیرمجموعه پلیس پیشگیری دیده شده است و بر این اساس و با توجه به قانون ناجا، تأمین امنیت گردشگران در حوزه این پلیس است که در جلوه گشت کلانتری، ایستگاه پلیس و... تجلی پیدا می‌کند و کارکنانی که در رسته انتظامی دوره‌های تخصصی را می‌بینند، در واحدهای صفی کوپ (کلانتری و پاسگاه انتظامی) به‌کارگیری می‌شوند و در تأمین امنیت

فردی و اجتماعی نقش آفرینی می‌کنند.

- ایجاد ایستگاه‌های پلیس در مقاصد گردشگری: یکی دیگر از عوامل انتظامی مؤثر در ارتقاء امنیت گردشگران ایجاد ایستگاه‌های پلیس در مناطق گردشگرپذیر می‌باشد. برابر سوابق موجود در ناجا هر ساله در فصل مسافرت (تابستان و ایام نوروز) در استان‌های گردشگرپذیر تقریباً بخش اعظمی از کارکنان پلیس در آماده‌باش کامل قرار می‌گیرند و در قالب قرارگاه نوروزی و یا قرارگاه تابستانی، ضمن استقرار در مسیرهای اصلی جاده‌ها و خیابان‌ها خود را در دسترس مهمانان و گردشگران قرار داده و در خدمت مسافران در کوتاه‌ترین زمان ممکن نیازهای امنیتی آنان را تأمین می‌کنند. در کشورهایی که در صنعت گردشگری موفق بوده‌اند نیز در مناطق گردشگرپذیر این فعالیت در قالب‌های پلیس کوهستان، پلیس سواحل و یا پلیس بازار و خیابان آن هم با یونیفورم‌های مشخص، خود را در معرض گردشگران قرار می‌دهند و یا با تعبیه کانکس و استقرار در ایستگاه‌های پلیس، در دسترس گردشگران قرار می‌گیرند.

- ایجاد شرکت‌های انتظام در صنعت گردشگری زیر نظر پلیس پیشگیری ناجا: در طی دو دهه اخیر پلیس با بهره‌گیری از تجارب کشورهای دیگر و تجربه افراد باتجربه در سازمان در پیشگیری از جرم و ارتقاء امنیت و احساس امنیت در کشور اقدامات خوبی انجام داده است. به دلیل سیاست‌های دولت در زمینه محدودیت در استخدام در سازمان، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی در حوزه پلیس پیشگیری و با مشارکت بخش خصوصی از بین بازنشستگان باتجربه سازمان‌های انتظامی و امنیتی اقدام به تأسیس شرکت‌های انتظام نموده که در این اقدام توانسته بخش قابل توجهی از نیروهای جوان و مستعد که در نهادهای همیار پلیس، بسیج و سازمان‌های مردم‌نهاد فعالیت می‌کردند و از استخدام و شغل باثبات برخوردار نبودند، افراد بانگیزه را شناسایی و در پوشش شرکت‌های انتظام و با حمایت مالی تلافروش‌ها، بازاری‌ها، بیمارستان‌ها و غیره در اختیار این صنوف قرار داده و با آموزش‌های نظام‌مند و دوره‌هایی و در اختیار قرار دادن بخشی از تجهیزات پلیس مانند باتوم و اسپری فلفل، آن‌ها را در محل‌های مورد هدف مستقر نماید که این اقدام در کاهش

جرم اثربخشی بسیار بالایی داشته است.

در این رویکرد سازمان گردشگری می‌تواند با شرکت‌های انتظام قرارداد داشته و در جهت تقویت پلیس گردشگری از این افراد در راستای ارتقاء امنیت مقاصد گردشگری بهره‌گیری نماید.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نوع کاربردی- توسعه‌ای است. قلمرو زمانی تحقیق از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی تا زمان حال و خاک کشور عزیز جمهوری اسلامی به‌عنوان قلمرو مکانی می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه مدیران کلان حوزه انتظامی و گردشگری در کشور که دارای حداقل بیش از ۱۵ سال سابقه مدیریتی در حوزه‌های مربوطه و دارای حداقل مدرک کارشناسی ارشد می‌باشند و همچنین اساتید مرتبط با عنوان که در دانشگاه‌های کشور و در رشته گردشگری تدریس می‌کنند و دارای دکترای تخصصی می‌باشند، است، در ضمن در حوزه انتظام‌بخشی در حوزه‌های امنیت عمومی، برخی از دستگاه‌ها مانند اعضای شورای تأمین که مسئولیت سیاست‌گذاری را دارند، (متشکل از اعضای شورای تأمین استان، واجا، نمسا، نمایندگان دستگاه قضایی) در نظر گرفته شدند که با برآورد به‌عمل آمده حجم جامعه تعداد ۱۸۴ نفر می‌باشد.

مطابق فرمول کوکران و با خطای ۵٪ حجم نمونه آماری از جامعه آماری به‌صورت هدفمند تعیین گردید که با این برآورد تعداد ۱۲۳ نفر مطابق جدول تعیین می‌گردند و روش تحقیق کمی می‌باشد، چون محقق علاوه بر توصیف محیط به دنبال تحلیل محیط در زمینه‌های خاص «گردشگری» و بیان تأثیر انتظام و امنیت در این صنعت است.

شناخت زمینه‌های گردشگری در جمهوری اسلامی ایران، شناخت عوامل انتظامی مؤثر بر توسعه گردشگری در جمهوری اسلامی ایران و تأثیر امنیت در صنعت گردشگری از اهداف این تحقیق است.

با توجه به ماهیت پژوهش، روش گردآوری اطلاعات روش کتابخانه‌ای تخصصی

(کتاب، اسناد و مدارک، آرشیوها، سایت‌های علمی معتبر) و روش‌های میدانی (مصاحبه و پرسشنامه) می‌باشد و ابزار گردآوری اطلاعات نیز فیش تحقیق، کارت مصاحبه و پرسشنامه محقق‌ساخته استاندارد شده می‌باشد.

برای تهیه پرسشنامه ابتدا مصاحبه باز با صاحب‌نظران و نخبگان در حوزه امنیت و گردشگری صورت گرفت و با استفاده از فن تحلیل عاملی روایی پرسشنامه‌ها انجام و برای تعیین اعتبار پرسشنامه در پژوهش حاضر از میان روش‌های متداول از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد؛ در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ عدد ۰/۸۳ محاسبه شد. روایی صوری ابزارهای سنجش به لحاظ کمیت و کیفیت به کمک خبرگان و صاحب‌نظران و اساتید دانشگاه مورد تأیید قرار گرفت. بر این اساس، اصلاحات و تغییرات مورد نظر پس از بحث و بررسی در پرسشنامه اعمال گردید. در نهایت طبق نظر اساتید و متخصصان مذکور، سؤالات پرسشنامه از روایی مطلوبی برخوردار بوده و می‌توان به نتایج آن اطمینان داشت.

نتیجه‌گیری

نظم و امنیت از گذشته همواره یکی از دغدغه‌های انسان‌ها و جوامع بشری بوده است و دلیل اصلی تن دادن به زیست جمعی، همین مسئله بوده است. همین امر او را به تأسیس نهادی ملی به نام دولت رهنمون ساخت تا بتواند در مقابل گذشتن از بخشی از حقوق و اختیارات فردی، به منافع حیاتی و مهم دست یابد. پس از تأسیس دولت لازم می‌آمد تا دستگاهی اجرایی با برخورداری از اختیارات قانونی با متخلفان برخورد نموده و با توسل به الزامات قانونی، نظم مطلوبی را در کلیه امور به وجود آورده و منجر به استقرار آرامش، امنیت، صلح و ثبات، مهیا نمودن امکانات برای برقراری روابط اقتصادی، اجتماعی، حقوقی، سیاسی، فرهنگی و حفظ حقوق جامعه از تعرضات و متوقف نمودن ارتکاب هرگونه اعمال غیرمجاز در جامعه شود. این سازمان امروزه با عنوان «پلیس» در تمامی جوامع مدنی، نیروی تضمین‌کننده امنیت عمومی در سطح جامعه معرفی شده است. از

سویی یکی از روش‌هایی که می‌تواند ملت‌ها را از نزدیک به هم نسبت به آداب، فرهنگ، رسوم اجتماعی و ... یکدیگر آشنا کند و امنیت را در بین آن‌ها مستحکم نماید توسعه صنعت گردشگری است. امنیت به‌عنوان یک کالای بین‌المللی اساسی‌ترین و مهم‌ترین رکن توسعه همه‌جانبه یک کشور می‌باشد و زیربنای صنعت گردشگری محسوب می‌شود. به عبارتی دوام و پایداری این صنعت با وجود امنیت کافی میسر خواهد بود. تأمین امنیت گردشگران یکی از وظایف اساسی است که ریشه در وظایف اصلی حکومت‌ها دارد و دولت‌ها وظیفه دارند مطابق کنوانسیون‌های بین‌المللی در حد ممکن نسبت به رعایت حقوق گردشگران تلاش کنند. بر اساس آنچه که گفته شد موضوع امنیت یکی از مواردی بوده که در سال‌های اخیر به‌ویژه در زمان پیروزی انقلاب اسلامی و حوادث خاص انقلاب اسلامی، بعد از آن یعنی جنگ تحمیلی و ترورهای منافقین و ... به‌طور مستقیم بر امنیت گردشگران تأثیر گذاشته و آمار هم این امر را تأیید می‌کند. از طرف دیگر با توجه به پتانسیل موجود در جمهوری اسلامی ایران که از جنبه جاذبه‌های گردشگری، دارای انواع اقلیم‌ها، فضاها و فصل‌هاست و از نظر آثار باستانی، مناطق تفریحی و زیبایی‌های طبیعی با کشورهای پیشرفته در صنعت گردشگری برابری می‌کند (محسنی، ۱۳۸۸: ۱۴۹)، همچنین، از لحاظ اینه و آثار تاریخی، جزء نه کشور نخست دنیا و از لحاظ جاذبه‌های اکوتوریستی در میان ۱۰ کشور برتر دنیا قرار دارد (ارمغان ۱۳۸۶: ۲۳۶). می‌بایست دست‌اندرکاران صنعت گردشگری تلاش کنند تا متناسب با ظرفیت‌ها از منافع این صنعت که درآمد بالا و اشتغال از جمله آن‌هاست؛ بهره‌مند گردند.

در ایران مسئله صنعت گردشگری تاکنون جایگاه واقعی خود را نیافته است و به‌رغم موقعیت مناسب و مساعد جغرافیایی بین‌دنیای شرق و غرب و وجود بسیاری از مواهب طبیعی، فرهنگی و اسلامی و انواع جاذبه‌های قابل عرضه به بازارهای گردشگری بین‌المللی، درآمد ارزی ایران از این بابت بسیار ناچیز بوده و قابل توجه نمی‌باشد. در زمینه علل عقب‌افتادگی صنعت گردشگری ایران صحبت‌ها و سخنرانی‌های متعددی صورت گرفته است و یا در همایش‌ها و مقالات زیادی به آن پرداخته شده است. کشور عزیزمان از لحاظ

امنیت حتی از کشورهای اروپایی هم امن تر است و بحمدالله در جزیره امنی قرار داریم و این مسئله به خاطر رقابت کاذب در صنعت گردشگری جهان و عناد کشورهای اروپایی و استکباری علیه جمهوری اسلامی است که هنوز بسیاری از کشورهای توسعه یافته، ایران اسلامی را با عراق یا سوریه و یا افغانستان مقایسه می کنند.

از طرفی جامعه ایرانی، جامعه ای بسیار کهن است و آثار باستانی فراوانی از تمدن های گذشته به یادگار دارد؛ عناصر فرهنگی پایدار و کهنی در این سرزمین وجود دارد که تجلیات و مظاهر تمدن عظیم اسلامی - ایرانی است. این عناصر سینه به سینه و نسل به نسل منتقل شده و هنوز هم در جامعه ایرانی و ادبیات بسیار غنی آن رایج است. وجود آثار عدیده از جاذبه های گردشگری در قالب آثار فرهنگی و مذهبی مانند خانقاه ها، مساجد، امامزاده ها، بقاع متبرکه، به ویژه وجود مضع شریف و نورانی حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) در مشهد مقدس و مزار برادر بزرگوارشان احمد بن موسی (علیه السلام) در شیراز و خواهر محترمه ایشان حضرت فاطمه بنت موسی الکاظم (علیه السلام) در شهرستان قم و بیش از صدها امامزاده در اقصی نقاط این کشور پهناور از مفاخر فرهنگی و مذهبی در کشور محسوب می گردند. وجود سواحل ماسه ای زیبا در کنار جنگل های سرسبز با درختان چند صدساله و سر به فلک کشیده با کوه های سرسبز و جنگلی که آبشارها، چشمه های معدنی آب گرم و سدهای بزرگ آب سرد مانند سد لفور و سد سلیمان تنگه را مانند یاقوتی خوش رنگ در خود جای داده است، در حاشیه سواحل غربی و مرکزی استان مازندران، این استان را به عنوان یکی از قطب های اصلی گردشگری در کشور تبدیل کرده است یا گردشگری فرهنگی در استان های اصفهان و فارس و بسیاری از استان های کشور که اسناد علمی، هنری و فرهنگی از نسل های گذشته به یادگار مانده است. در عصر حاضر از امر گردشگری به عنوان صنعت بدون دود نام برده می شود و در جهان برای به دست آوردن تعداد بیشتر گردشگر رقابت جدی وجود دارد.

در دو جدول ذیل به ظرفیت های گردشگری در کشور و اقدامات انتظامی برای امنیت گردشگران که برگرفته از مصاحبه عمیق با نخبگان امنیتی کشور است؛ پرداخته شده است.

جدول زمینه‌های گردشگری در جمهوری اسلامی ایران

ردیف	زمینه‌های گردشگری کشور	ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل ج.ا.ا.
۱	گردشگری مذهبی	جاذبه‌های مذهبی، زیارتگاه‌ها و اماکن مقدسه
۲	گردشگری فرهنگی و تاریخی	اماکن فرهنگی، اماکن تاریخی، زبان، گویش و ...
۳	گردشگری طبیعی (اکوتوریسم)	حیات وحش، کوهستان، جنگل، دریا، کویر و غارها و ...
۴	گردشگری اجتماعی	مردم‌شناسی، جامعه‌شناسی، دیدار دوستان و آشنایان و ...
۵	گردشگری ماجراجویانه	سنگ‌نوردی، قایقرانی در یک رودخانه یا صخره‌نوردی، پایین آمدن با دوچرخه یا اسکیت برد از ارتفاعات و کوه‌ها و ...
۶	گردشگری ورزشی	تورهای کوه‌نوردی، اسکی روی برف و اسکی روی آب و ...
۷	گردشگری درمانی	استفاده از چشمه‌های آب گرم، آب سرد، شفا خواستن از امامان، مراجعه جهت درمان به مراکز درمانی، ماسه‌درمانی و ...
۸	گردشگری انبوه یا تفریحی	مسافرت دسته‌جمعی جهت استفاده از جنگل، کوه و یا جهت استراحت و تفریحات سالم دیگر
۹	گردشگری نوستالژیک	سفر به مناطق عملیاتی، جنگی و ...
۱۰	گردشگری روستایی	سفر به ماسوله، ایبانه و ... این نوع گردشگری می‌تواند حفظ سنت‌ها و ارزش‌های کهن روستا و انتقال آن به مردم را نیز به دنبال داشته باشد
۱۱	گردشگری بومی	شکلی از گردشگری در طبیعت روستاست که فرصت‌های منحصربه‌فردی را برای یکپارچه ساختن توسعه روستایی، گردشگری، مدیریت منابع و مدیریت مناطق حفاظت‌شده در بسیاری از نقاط دنیا ارائه می‌دهد.
۱۲	گردشگری قومی	با هدف مطالعه و بررسی ویژگی‌ها، آداب و سنن و روش زندگی یک قوم خاص در مناطق اسکان آن‌ها سفر می‌کنند.
۱۳	گردشگری هوا و فضا	ورزش‌های هوایی و هلی بردها و یا سفر به سیارات دیگر است
۱۴	گردشگری کشاورزی (اگروتوریسم)	سفر به باغ‌ها و مزارع پرورش گل و گیاه، پرورش ماهی و شالیزارها، به‌ویژه گلخانه‌ها و ...
۱۵	گردشگری زیارتی	زیارت اربعین حسینی در کربلا، ۵۸۰۰ ب بقعه متبرکه به‌عنوان آرامگاه امام‌زادگان، حرم مطهر امام رضا (علیه‌السلام) و ...
۱۶	گردشگری حلال	تمام فعالیت‌های گردشگری آن با توجه به قوانین اسلامی انجام می‌شود؛ مانند استفاده از استخر، سرو غذا و ...
۱۷	گردشگری مسیحی	گردشگری مسیحی زیرمجموعه‌ای از گردشگری مذهبی است.
۱۸	گردشگری جنگ	بازدید از میدان‌ها جنگ، بازدید از بازداشتگاه‌های جنگی، بازدید از قبرستان‌های جنگی، بازدید از زندان‌ها و ندامتگاه‌های جنگی.
۱۹	گردشگری سیاه	گردشگری سیاه یا بلا و مصیبت مانند بازدید از اماکن زلزله‌زده شهر بم و آثار اجتماعی، تاریخی و مذهبی آن پس از زلزله.

ردیف	زمینه‌های گردشگری کشور	ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل ج.ا.ا.
۲۰	گردشگری معنوی	در این نوع از گردشگری، با استفاده از مبانی ایدئولوژیک، عرفان و حتی مراقبت، زمینه‌ای برای خودسازی گردشگر و رسیدن به آرامش فراهم می‌شود؛ مانند کشور هند
۲۱	گردشگری خلاق و نوآور	درواقع خلاقیت، پیدایش و تولید یک اندیشه و فکر نو بوده و نوآوری، عملی ساختن آن اندیشه و فکر نو است
۲۲	گردشگری فرهنگی و هنری (گردشگری میراث)	آثار باستانی، آثار تاریخی، آثار فرهنگی (موزه‌ها، گالری‌ها، کنسرت‌ها، تئاتر، جشنواره‌های فیلم سینمایی، فستیوال‌ها، سالن‌های مد)، آثار فرهنگی، سنتی، مردم‌شناسی، لباس‌شناسی و...
۲۳	گردشگری فضاهاى صنعتی- معدنی	بازدید از کارخانجات، آب گرم معدنی، معادن و ذخایر زیرزمینی و...
۲۴	گردشگری از گتوها	گتوهای مذهبی، گتوهای آپارتاید، گتوهای قومی - قبیله‌ای، فضاهاى رزرو شده سرخ‌پوستان و...
۲۵	گردشگری علمی - آموزشی	تحصیل (آموزش‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت)، کنفرانس‌ها، سمینارها، همایش‌ها، نمایشگاه‌های علمی - تخصصی، آموزش‌های رزمی و...
۲۶	گردشگری شکار و صید	گردشگری افراد برای شکار حیوانات و پرندگان
۲۷	گردشگری تجاری	شرکت در نمایشگاه‌های بین‌المللی، ملی، محلی و یا مسافرت به قصد تجارت
۲۸	گردشگری سیاسی	مشارکت در اجلاس‌های بین‌المللی، شرکت در مراسم سیاسی، مراسم به قدرت رسیدن یک حزب، تدفین رهبران، سالگردهای کشورها
۲۹	گردشگری تبهکاری	گردشگری مواد مخدر، گدایی، دزدی، فحشا و ...
۳۰	گردشگری مجازی	اینترنت، سی دی، ماهواره و سایر موارد
۳۱	گردشگری دریایی	گردشگری ساحلی شامل (سه اس)؛ یعنی آفتاب ماسه دریا و ورزش‌های ساحلی (ورزش‌های آبی و ورزش‌های ماسه‌ای)، ورزش‌های زیرآبی (غواصی و...)، ورزش‌های دریایی و...
۳۲	گردشگری برف	شامل اسکی و کوه‌نوردی در برف‌ها و...

جدول عوامل انتظامی مؤثر بر توسعه گردشگری جمهوری اسلامی ایران

ردیف	عوامل انتظامی مؤثر بر گردشگری در جمهوری اسلامی
۱	گشت پیشگیری انتظامی
۲	تعامل بین دستگاه‌های اداری و خدماتی در مناطق گردشگری
۳	رسیدگی به شکایت گردشگران

۴	تشکیل پلیس گردشگری
۵	ایجاد ارتباط با ارکان جامعه در جهت تأمین امنیت
۶	اطلاع‌رسانی به گردشگران
۷	ایجاد شرکت‌های انتظام در صنعت گردشگری زیر نظر پلیس پیشگیری ناجا
۸	ایجاد منطقه امن گردشگری
۹	آموزش کارکنان
۱۰	به‌کارگیری نیروهای امنیتی در دستگاه‌های خدماتی گردشگری
۱۱	ایستگاه‌های پلیس در مقاصد گردشگری
۱۲	پلیس الکترونیکی

پیشنهادات

- گرچه امنیت یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر حضور گردشگران در کشور است ولی باید ظرافت‌ها و حساسیت‌های مرتبط به دقت مورد توجه قرار گیرد، امنیتی کردن محیط برای ارتقاء امنیت با استقرار نیروهای انتظامی زیاد که گاهی احساس امنیت را تنزل می‌بخشد دو اقدام با اثر متفاوت است که باید مورد توجه باشد.
- تشکیل پلیس گردشگری در مقاصد گردشگری باید در اولویت و مورد توجه باشد.
- برگزاری جلسات تعاملی در بین مسئولان قضایی و انتظامی با محوریت مسئولان گردشگری در راستای ارتقاء تعامل در رفع مشکلات دستگاه‌های مسئول می‌تواند در ارتقاء امنیت گردشگران بسیار مؤثر باشد.

فهرست منابع و مآخذ

- افتخاری، اصغر، (۱۳۷۹)، انتظام ملی، جامعه‌شناسی سیاسی نظم از دیدگاه حضرت امام (ره)- تهران، انتشارات ساعس ناجا.
- افتخاری، اصغر، (۱۳۸۰)، امنیت اجتماعی رویکردها و نظریه‌ها، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- افتخاری، اصغر، (۱۳۸۴)، امنیت اجتماعی رویکردها و نظریه‌ها، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ارمان، سیمین، (۱۳۸۶)، پایان‌نامه گردشگری و نقش آن در جغرافیا، اسلام‌شهر، دانشگاه آزاد اسلامی اسلام‌شهر.

- پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۹۴)، نمایه آماری گردشگری در جمهوری اسلامی ایران، معاونت‌های اجتماعی-فرهنگی و دفتر مطالعات فرهنگی مرکز همایش‌های مجلس شورای اسلامی-کد موضوعی ۲۷۰ و شماره مسلسل ۱۴۲۰۷.
- پاپلی یزدی، محمدحسین؛ سقایی، مهدی، (۱۳۸۸)، گردشگری ماهیت و مفاهیم، تهران، انتشارات سمت.
- جعفری، جعفر؛ اسکات، نوئل، (۱۳۹۳)، گردشگری در جهان اسلام. ترجمه مهدی رمضانزاده، محمود حسین‌پور و نازنین تبریزی، چاپ اول، تهران، انتشارات مهکامه.
- حسینی، سید تقی، (۱۳۹۸)، راهبردهای انتظامی توسعه گردشگری، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده امنیت- رساله دکترا.
- رهنمایی، محمدتقی، (۱۳۷۸)، طرح جامع گردشگری استان اردبیل، جلد اول.
- صفائی، منوچهر، (۱۳۹۱)، مقاله ناجا و امنیت گردشگران خارجی، دفتر تحقیقات فرماندهی انتظامی استان اصفهان، همایش نقش امنیت در گردشگری پایدار.
- عبدی، توحید، (۱۳۸۱)، درآمدی بر نظام‌نامه اخلاقی پلیس، فصل‌نامه دانش انتظامی، شماره ۳ و ۲.
- قره‌نژاد، حسن، (۱۳۷۴)، مقدمه‌ای بر اقتصاد و سیاست‌گذاری توریسم، تهران، انتشارات مانی.
- کلهر، رضا، (۱۳۸۸)، درآمدی بر امنیت انتظامی، چاپ اول، تهران، سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا.
- کلهر، رضا، (۱۳۸۵)، بررسی مبانی شاخص‌های امنیت انتظامی، تهران، سازمان تحقیقات و مطالعات نیروی انتظامی.
- لطیفی، حسن، (۱۳۸۴)، توریسم و درآمدهای ارزی، تهران، نشر بهداد.
- محلاتی، صلاح‌الدین، (۱۳۸۰)، درآمدی بر جهانگردی، تهران، نشر دانشگاه شهید بهشتی.
- محسنی، رضا علی، (۱۳۸۸)، فضای گردشگری پایدار در ایران، جغرافیای سال نهم، شماره ۲۸.
- مرادی، مریم، (۱۳۸۵)، مدیریت گردشگری اصول، مبانی و مفاهیم کاربردی، چاپ اول، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
- ملاجان، علی، (۱۳۹۰)، طراحی یک سیستم انتظامی مطلوب برای ایمن‌سازی افراد جامعه در برابر تهدیدات.
- منسفلد، یول؛ پیزام، آبراهام، (۱۳۸۹)، گردشگری، امنیت و ایمنی از نظریه تا عمل، ترجمه علی صحرائشین و مالک جعفری و حسام ولیدی، اصفهان، دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان اصفهان.
- معین، محمد، (۱۳۶۲)، فرهنگ فارسی، جلد ۲، تهران، انتشارات امیرکبیر.

- نوبخت، محمدباقر؛ پیروز، الهام، (۱۳۸۷)، توسعه صنعت گردشگری در ایران موانع و راهکارها، چاپ معاونت پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی.
- نوروزی خیابانی، مهدی، (۱۳۷۴)، فرهنگ اصطلاحات سیاسی، چاپ چهارم، تهران، نشر نی.
- هال، جکینز، (۱۳۸۲)، سیاست‌گذاری سازمان جهانگردی و گردشگری، دفتر پژوهش‌های علمی و فرهنگی.